

תקציר

הכוונה עצמית בלמידה (Self Regulated Learning – SRL) של תלמידים נחקרה רבות. מחקרים מצביעים על הקשר בין הכוונה עצמית בלמידה (SRL) להישגים של הלומד (Azevedo, 2008; Zimmerman, 2008). הכוונה עצמית בלמידה היא תהליך מורכב ודינאמי, שבו הלומד **פעיל בלמידתו**. התלמיד **מציב מטרות** ללמידה, מבצע **בקרה** על הלמידה והמוטיבציה באמצעות בחירת אסטרטגיות אשר מסייעות להשגת המטרות, ולבסוף מבצע **רפלקציה** על תהליך הלמידה, כל זאת תוך אינטרקציה עם מאפייני **ההקשר** בסביבת הלמידה (Boekaerts, 1999; Butler & Winne, 1995; Schraw, Crippen & Hartley, 2006).

מורים הם גורם חשוב בהתפתחות לומד, ועל כן בשנים האחרונות חוקרים רואים בהקניית ידע פדגוגי של SRL גורם חיוני בהכשרת מורים, שכן אם מורים יפנימו את חשיבות SRL הם יוכלו ביתר קלות להנחיל אסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה בצורה טובה יותר (Kramarski & Michalsky, 2009; Randy, 2004).

אחת הדרכים לפיתוח ידע פדגוגי של מורים היא שימוש בחקר מקרה (case study) של סיטואציות פדגוגיות (Davis, 2003; Zimmerman, 2002).

החוקרים Turner (1995) ו-Zottmann (2011) טוענים שמבחינת המורה, הדרך המועדפת ללמוד ניתוח סיטואציות היא באמצעות וידאו.

מחקרים מציינים שאחד ההבדלים בין מורים מומחים ומורים מתחילים בניתוח סיטואציות פדגוגיות (מוקלטות ולא מוקלטות) הוא ההתייחסות לאינטראקציה מורה תלמיד בתוך סיטואציה. יכולת זו חשובה מאוד שכן התבוננות וניתוח סיטואציות פדגוגיות המתמקדות רק בפעולותיו של המורה היא התבוננות חסרה/חלקית והיא לא מספקת תמונה שלמה של הסיטואציה האמיתית בכיתה ופוגעת בפיתוח המקצועי של מורים על ידי כך שהמורה לא לומד להגיב נכון לתהליכים המרחשים בכיתה (Kong, 2010; Korthagen, 2010; Sherin & van Es, 2005).

מחקר זה בחן את ההשפעה שיש לניתוח סיטואציות פדגוגיות מוקלטות בוידאו, תוך שימת דגש בניתוח האינטרקציה מורה-תלמיד, על הוראת אסטרטגיות להכוונה עצמית של מורים ועל הישגי תלמידיהם ועל השימוש באסטרטגיות להכוונה עצמית מצידם גם לאורך זמן.

חידושו של מחקרנו הוא בניתוח סיטואציות פדגוגיות ברמת ההכוונה העצמית באמצעות הקלטות וידאו, תוך שימת דגש על האינטרקציה מורה-תלמיד.

מטרת המחקר הייתה לפתח, להפעיל ולהעריך מודל המטפח מורים למתמטיקה בהוראת אסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה, ולבחון את השפעתו של המודל על הוראה מטפחת הכוונה עצמית אצל המורים, כמו כן, לבדוק את השפעת המודל על הישגים במתמטיקה של תלמידיהם בטווח הקצר והארוך ועל השימוש באסטרטגיות להכוונה עצמית בעת פתרון בעיות במתמטיקה.

מחקרנו עסק בשלושה היבטים מרכזיים:

1. השפעת אימון מורים בניתוח סיטואציות פדגוגיות של הכוונה עצמית בשיעורי מתמטיקה מוקלטים בוידאו על הוראת אסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה במתמטיקה.
2. השפעת המורים שעברו אימון ניתוח סיטואציות פדגוגיות של הכוונה עצמית בשיעורי מתמטיקה מוקלטים בוידאו על שימוש באסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה של התלמידים בעת פתרון בעיות במתמטיקה.
3. השפעת אימון מורים בניתוח סיטואציות פדגוגיות של הכוונה עצמית בשיעורי מתמטיקה מוקלטים בוידאו על הישגי תלמידיהם במתמטיקה.

במחקר השתתפו 140 תלמידים ו-6 מורים. התלמידים לומדים מתמטיקה בשכבת י' בשש כיתות שונות, ברמת 4-5 יחידות לימוד ברחבי הארץ.

הוראה מטפחת הכוונה עצמית של המורים שהשתתפו במחקר קודדה על פי טבלת קידוד שפותחה לצורך המחקר ונבנתה על בסיס הטבלה שפיתחו חוקרים (Dignath & Büttner, 2010) תוך הרחבתה ממבט על המורה בלבד, להיבט נוסף של השיעור שהוא האינטראקציה מורה תלמיד. תוצאות המחקר מלמדות כי אימון מורים בניתוח סיטואציות פדגוגיות מוקלטות בוידאו של הכוונה עצמית בלמידה תוך שימת דגש על האינטרקציה מורה-תלמיד, תורם לעליה במספר הפעמים שהמורה מלמד בכיתתו (את 3 סוגי האסטרטגיות הכוונה עצמית בלמידה: קוגניציה,

מטה-קוגניציה ומוטיבציה) ובאופן של הוראת ההכוונה. כמו כן, המחקר מעיד כי אימון המורים
בניתוח סיטואציות פדגוגיות של הכוונה עצמית בלמידה השפיע בצורה משמעותית על מידת
השימוש של התלמידים באסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה לסוגיהן בעת פתרון בעיות
במתמטיקה והביא לעליה בהישגי התלמידים.

החידוש שביקשנו להביא במחקר זה בא לידי ביטוי בשני היבטים: ההיבט התיאורטי וההיבט
היישומי. בהיבט התיאורטי, חידשנו כי פיתוח מקצועי של מורים תלוי בניתוח האינטראקציה
שבין מורה ותלמיד ולא רק בהתבוננות חד צדדית על אחד מהם, וכי אימון מורים בהוראת
אסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה **תוך שימת דגש על אינטראקציה מורה-תלמיד** על ידי ניתוח
סיטואציות פדגוגיות משפר את הוראת אסטרטגיות להכוונה עצמית בלמידה מצד המורים, את
הישגי התלמידים במתמטיקה ואת מידת השימוש של התלמידים באסטרטגיות להכוונה עצמית
בלמידה. בהיבט היישומי, מחקר זה פיתח מודל לפיתוח של מורים בהוראה מטפחת הכוונה
עצמית באמצעות ניתוח סיטואציות פדגוגיות בודאו, אשר ישים דגש על מרכיב האינטראקציה
מורה-תלמיד בהקניית האסטרטגיות ובשימורן לאורך זמן.